

Keyport

Connecting Tomorrow, Today

2020

Toekomstbestendigheid Agrifoodcluster

Samenwerking voor businesscreatie

Adviesrapport

HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleidingen
Onderwijsboulevard 221
Postbus 90108
5200 MA 's-Hertogenbosch
Telefoon: (088) 890 36 37

Documenttitel: Adviesrapport
Projectcode: 18200056

Status: DEFINITIEF

Opdrachtgever: Keyport 2020
Contactpersoon: De heer H. Corsten

Accountmanager: De heer C. van Ruiten

Projectleider: De heer J. Koenders
Inhoudelijk expert: -

Projectteam: De heer F. Eijking
Mevrouw I. Kremer
De heer F. Lemmen

Plaats: Venlo
Datum: Dertien juni tweeduizend en achttien (13-06-2018)

Op de strategische sessie van 17 mei was één varkenshouder aanwezig. Varkensstallen, uitgerust met luchtwassers, hebben mineraalrijke reststromen, spuitwater genaamd. Een andere aanwezige ondernemer die actief is in reststroomverwaarding, heeft een methode ontwikkeld om algen op spuiwater te kweken.

Beide ondernemers zijn op steenworpafstand van elkaar gevestigd, maar wisten niet van elkaars bestaan. Hiermee worden naast het belang van intersectoraal netwerken ook de samenwerkingsmogelijkheden zichtbaar, die zakelijke netwerken kunnen opleveren.

Dit praktijkvoorbeeld benadrukt het doel en het nut van dit onderzoek, namelijk het bij elkaar brengen van ondernemers uit de primaire sector met bedrijven uit de periferie.

VOORWOORD

Het rapport “Adviesrapport, Toekomstbestendigheid Agrifoodcluster” is opgesteld naar aanleiding van het gelijknamige afstudeeronderzoek, waarvan Keyport 2020 de hoofdpdrachtgever is. Dit afstudeeronderzoek dient ter afsluiting van onze studierichting Bedrijfskunde & Agribusiness aan de HAS Hogeschool te Venlo.

De volgende gemeenten maken deel uit van Keyport 2020: Cranendonck, Leudal, Maasgouw, Nederweert, Roerdalen, Roermond en Weert. Keyport 2020 heeft ten doel de werkgelegenheid, toegevoegde waarde, onderlinge samenwerkingsverbanden en innovatiemogelijkheden verder te ontwikkelen of te verbeteren.

Onze dank gaat uit naar onze begeleiders, in het bijzonder de heer H. Corsten en de heer J. Koenders, voor het delen van hun kennis en hun begeleiding tijdens dit leerzame onderzoek. Ook gaat een woord van dank naar de Klankbordgroep, bestaande uit mevrouw D. Arnold, de heer J. Bertjens, de heer H. Caubo, de heer G. van Hertem, de heer P. Heuts, de heer S. Lemmens, mevrouw J. Martens, de heer L. Platzbecker, de heer B. Schinck, de heer G. Tummers en de heer G. la Vergé. Tot slot gaat onze dank uit naar diegenen die hebben deelgenomen aan de interviews, de strategische sessies of de enquête. Zonder hun medewerking konden wij dit onderzoek niet uitvoeren.

F. Eijking
I. Kremer
F. Lemmen

Venlo, 13 juni 2018

SAMENVATTING

In 2014 is er door junior adviseurs van HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleidingen onderzoek verricht naar de economische betekenis van zowel de primaire agrarische sector als de cross-overs binnen Keyport 2020. De resultaten van dit onderzoek hebben geleid tot de oprichting van het Economisch Actieprogramma Agribusiness (EAA). Dit actieprogramma streeft naar het behoud van het economisch aandeel van het agribusiness complex in de Keyport regio.

Dit rapport heeft ten doel het EAA te adviseren omtrent het kunnen leggen van verbindingen tussen de primaire agrarische sector en haar periferie, om daarmee het sociaaleconomisch belang van de agribusiness binnen Keyport 2020 te behouden en verder te ontwikkelen. Aan de hand van 29 interviews, een enquête en een strategische sessie zijn de resultaten voor dit advies verkregen.

Het onderzoek heeft uitgewezen dat de primaire agrarische respondenten minder bekend zijn met Keyport 2020 dan de geïnterviewde periferie. De respondenten geven Keyport 2020 gemiddeld een 7 voor de aantrekkelijkheid van Keyport als ondernemersregio.

De agrarische sector draagt, volgens CBS-gegevens, 3% bij aan de toegevoegde waarde en werkgelegenheid van de Keyport regio. De maakindustrie, informatie- en communicatiesector en specialistische zakelijke dienstverlening genereren een derde deel van de toegevoegde waarde en 17% van de werkgelegenheid. Driekwart van de periferierespondenten heeft aangegeven meer dan 60% van de omzet in het buitenland te behalen. Om deze concurrentiepositie te behouden is de thuismarkt noodzakelijk. De verwevenheid van beide sectoren kan het wegtrekken van de periferie voorkomen door: (1) Het toepassen van kennis uit nabijgelegen regio's. (2) Het ontwikkelen van onder andere energie en chemische toepassingsmogelijkheden voor primaire agrarische producten. (3) Het ontwikkelen van automatiseringstechnieken om het tekort aan (technisch) personeel op te vangen.

Nagenoeg alle respondenten werken om praktische redenen samen. Veelal via eigen netwerken, waardoor samenwerking minder goed zichtbaar is voor Keyport. Samenwerking wordt door de primaire agrarische sector als minder noodzakelijk ervaren dan in de periferie. Respondenten willen in de toekomst meer gaan samenwerken om financiële voordelen te behalen, kennis van elkaars sector op te doen, andere markten te zoeken als gevolg van de veranderende agrarische (markt)omgeving, meer uit te besteden door de toenemende mate van specialisatie en vanwege de behoefte aan waarde creatie op economisch, maatschappelijk en ecologisch gebied.

Het gebrek aan vertrouwen is één van de belangrijkste beperkingen voor intersectorale samenwerking, zoals gedefinieerd in dit afstudeeronderzoek. Overige beperkende factoren zijn het moeizaam verkrijgen van financiële middelen, de tunnelvisie van ondernemers, het gebrek aan zakelijk netwerken in andere sectoren en de verschillen in ontwikkeltempo.

Het EAA wordt aanbevolen om een netwerkplatform op te zetten, eventueel in samenwerking met provincie Limburg, om ondernemers met elkaar te verbinden en om te laten zien welke mogelijkheden de regio voor hen kan bieden. Tevens dient het EAA één of meerdere verbindingsregisseurs aan te stellen die persoonlijk contact houden met zowel primaire agrarische bedrijven als bedrijven uit de periferie om samenwerkingsmogelijkheden te herkennen. Samenwerking kan verder gestimuleerd worden door een financieel fonds op te richten, waarmee innovatieve samenwerkingsprojecten opstartmogelijkheden worden aangeboden. Tot slot dient er een loket te worden opgezet waar ondernemers met vragen terecht kunnen omtrent innovatieve projecten en mogelijke samenwerkingspartners. De kernteams met specialistische informatie kunnen worden geraadpleegd en zijn tevens betrokken bij de beoordeling van de kredietaanvraag uit het financieel fonds.

Los van elkaar vormen deze aanbevelingen mogelijkheden om het economisch aandeel van de agrarische sector te behouden en te versterken. Echter een combinatie van deze aanbevelingen zorgt voor een synergetisch effect. Vandaar het dringende verzoek aan LLTB, LWV en MKB-Limburg, gezamenlijk Ondernemend Limburg, om samen een proactieve houding aan te nemen omtrent het verbinden van hun leden.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding.....	1
1.1	Aanleiding & doelstelling.....	1
1.2	Focus op sectoren.....	1
1.3	Onderzoeksvragen.....	1
2	Methoden.....	2
2.1	Methoden.....	2
3	Onderzoeksresultaten.....	3
3.1	Keyport 2020 onder respondenten.....	3
3.2	Economische betekenis.....	3
3.3	Kansen en bedreigingen.....	4
3.4	Samenwerking.....	5
3.5	Drijfveren voor samenwerking.....	5
3.6	Interesse in samenwerking.....	6
3.7	Beperkende factoren voor samenwerking.....	7
3.8	Samenwerking tot stand brengen.....	7
4	Conclusie.....	8
4.1	Kansgebieden.....	8
4.2	Economische betekenis.....	8
4.3	Samenwerking.....	8
4.4	Ondersteunende maatregelen.....	9
4.5	Bestaande initiatieven.....	9
5	Aanbevelingen.....	10
5.1	Netwerkmogelijkheden.....	10
5.2	Verbindingsregisseur(s).....	11
5.3	Loket.....	12
5.4	Kennis in praktijk toepassen.....	12
5.5	Communicatie met de omgeving.....	13
5.6	Financieel fonds.....	13
5.7	Combineren van aanbevelingen.....	14

1 INLEIDING

Keyport 2020 is een triple helix samenwerking in de gemeenten Cranendonck, Leudal, Maasgouw, Nederweert, Roerdalen, Roermond en Weert. Het doel van deze samenwerking is het versterken van de sociaaleconomische structuur in de Keyport regio (Keyport 2020, 2014).

1.1 Aanleiding & doelstelling

In 2014 is er door HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleidingen onderzoek gedaan naar de betekenis van de agrarische sector binnen de Keyport regio. De resultaten van dit onderzoek hebben geleid tot de oprichting van de stuurgroep Economisch Actieprogramma Agribusiness (EAA). De stuurgroep heeft ten doel gesteld om verbindingen tussen primaire agrarische bedrijven en de periferie te bevorderen. Helaas heeft dit niet tot het gewenste resultaat geleid, met name door onvoldoende inzicht in intersectorale samenwerking.

Dit adviesrapport heeft ten doel om EAA te adviseren over het bevorderen van de samenwerking tussen primaire agrarische bedrijven en haar periferie. Uiteindelijk leidt dit tot een sociaaleconomische ontwikkeling door nieuwe business creatie en/of toegevoegde waarde binnen de Keyport regio.

1.2 Focus op sectoren

Het bereiken van intersectorale samenwerking, zoals in de doelstelling beschreven, is een brede opgave. Om de kwaliteit van het onderzoek te waarborgen is er gefocust op een drietal trends die van groot belang zijn voor de agrarische sector. Transparantie, duurzaamheid (circulaire economie) en robotisering/automatisering zijn de drie trends die in de toekomst een belangrijke rol gaan spelen in de het agrifoodcomplex.

Uit de opgestelde beoordelingsmatrix is gebleken dat de branches robotisering/automatisering en duurzaamheid (circulaire economie) een belangrijke rol vervullen in de eerdergenoemde trends. Deze twee sectoren vormen de 'kritische periferie' die aan de hand van dit adviesrapport in verbinding worden gebracht met de primaire agrarische sector.

1.3 Onderzoeksvragen

Op welke manier kan Keyport 2020 de samenwerking tussen primaire agrarische bedrijven en de periferie bevorderen om nieuwe business en/of nieuwe toegevoegde waarde binnen Keyport 2020 te creëren?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden wordt deze opgedeeld in onderliggende deelvragen:

1. Welke trends, ontwikkelingen, kansen en bedreigingen liggen er voor het groeipotentieel van het agrifoodcomplex in Keyport 2020 en hoe kunnen deze worden benut?
2. Hoe zijn de kritische cross-overs samengesteld binnen de Keyport 2020 regio en wat is hun meetbare sociaaleconomisch belang?
3. Wat zijn drijfveren van de kritische cross-overs om samen te werken met primaire agrarische bedrijven om nieuwe business te ontwikkelen?
4. Wat staat de kritische cross-overs en agrarische koplopers in de weg om nieuwe business en/of nieuwe toegevoegde waarde te creëren binnen Keyport 2020?

2 METHODEN

Dit onderzoek is uitgevoerd aan de hand van een kwalitatief onderzoek, om op die manier diepgaande informatie omtrent samenwerkingsmogelijkheden te verkrijgen. Het kwalitatief onderzoek is onderbouwd met de enquêteresultaten uit het kwantitatieve onderzoek.

2.1 Methoden

Om de onderzoeksvragen uit paragraaf 1.3 te beantwoorden is eerst een deskresearch uitgevoerd om inzicht te verkrijgen in de aanwezige bedrijven en het bepalen van de kritische sectoren. Verder is literatuur omtrent samenwerking geraadpleegd.

Vervolgens zijn 29 interviews afgenomen, met als doel het verkrijgen van informatie inzake bedrijfskenmerken, huidige samenwerkingen, belangen en bijdragen om samenwerking verder te ontwikkelen, werkgelegenheid & financiële gegevens en de aantrekkelijkheid van de Keyport regio. Deze interviews zijn afgenomen bij 8 primaire ondernemingen, 12 perifere ondernemingen, 2 samenwerkings-experts, 5 klankbordgroepleden en 2 overige belanghebbenden.

Daarnaast is een online enquête uitgezet via het netwerk van de klankbordgroep. In totaal is de enquête door 50 respondenten ingevuld.

Tot slot is op 17 mei een strategische sessie georganiseerd. Deze sessie heeft na het analyseren van de interviewresultaten plaatsgevonden. Enerzijds om meer diepgang rondom bepaalde resultaten te creëren. Anderzijds om nader inzicht te verschaffen in de drijfveren voor samenwerking en de mogelijkheden voor een zakelijk samenwerkings-netwerk.

Voor een gedetailleerde beschrijving van de toegepaste methoden wordt verwezen naar het onderzoeksrapport:

"Toekomstbestendigheid Agri-foodcluster, samenwerking voor businesscreatie".

3 ONDERZOEKSRISULTATEN

In dit hoofdstuk worden de verkorte resultaten van het onderzoeksrapport gepresenteerd. Voor een volledige weergave wordt verwezen naar het onderzoeksrapport "Toekomstbestendigheid Agrifoodcluster, samenwerking voor businesscreatie".

3.1 Keyport 2020 onder respondenten

Interviews hebben uitgewezen dat primaire agrarische respondenten minder bekend zijn met Keyport 2020 dan de geïnterviewde periferie. Dit is te verklaren door het feit dat de periferie vaker betrokken is bij Keyport projecten of projecten waar zowel Keyport als de periferie deelnemers zijn.

De primaire agrarische ondernemingen hebben, tijdens de interviews, aangegeven dat Keyport aantrekkelijk is vanwege uiteenlopende redenen. De periferie is minder afhankelijk van de vestigingsregio, maar vindt de centrale ligging een belangrijk pluspunt. De respondenten geven Keyport gemiddeld een 7 voor de aantrekkelijkheid van Keyport als ondernemersregio.

3.2 Economische betekenis

De respons van de interviews en de enquête geeft een herkenbaar patroon, maar zijn niet door te vertalen naar de gehele populatie.

Via de Kamer van Koophandel is van verschillende sectoren de werkgelegenheid en het aantal vestigingen opgevraagd.

De werkgelegenheid van de primaire agrarische sector, maakindustrie, ondernemingen actief in circulaire economie, speur- en ontwikkelingswerk, dienstverlenende informatietechnologie en de overige maakindustrie omvat 16.376 banen (17,7% van de totale werkgelegenheid in de Keyport regio), exclusief seizoensarbeid.

In totaal wordt in de Keyport regio €6,8 miljard toegevoegde waarde gegenereerd, waarvan een derde deel afkomstig is van bovenstaande sectoren inclusief de in deze sectoren niet agrarisch gerelateerde periferie. De maakindustrie heeft hierin een aandeel van 22%, zie tabel 1.

EAA wenst meer inzicht te verkrijgen in de herkomst van de toegevoegde waarde uit de agrarische sector. De primaire agrarische sector genereert haar omzet voornamelijk in Zuidoost Nederland en doet ook haar inkopen zo veel mogelijk in deze regio. Driekwart van de periferierespondenten geeft aan meer dan 60% van de omzet in het buitenland te genereren.

De ondernemingen uit de periferie zijn met hun inkopen meer georiënteerd op de internationale markt dan de primaire agrarische sector. Zowel de primaire agrarische sector als de periferie heeft aangegeven niet gebonden te zijn aan geografische grenzen.

Tabel 1.
Toegevoegde waarde
per bedrijfstak.

Bedrijfstak	Toegevoegde waarde	Van totaal
Landbouw, bosbouw en visserij	€ 208.705.767	3%
(Maak)industrie	€ 1.420.157.744	22%
Informatie en communicatie	€ 112.830.121	2%
Specialistische zakelijke diensten	€ 329.094.059	5%
Totale toegevoegde waarde	€ 6.578.817.161	100%

De respondenten uit de periferie hebben aangegeven dat zij zonder Nederlandse innovatie niet internationaal kunnen opereren.

Op het moment dat innovatie in Nederland wegvalt, daalt hun koploperspositie ten aanzien van technologieën en hun concurrentiepositie in het buitenland.

Primaire agrarische sector noodzakelijk voor behoud van internationale concurrentiepositie

Tevens bieden maatschappelijke vraagstukken, de aanwezige primaire agrarische sector en de maakindustrie kansen om nieuwe toepassingsmogelijkheden te ontwikkelen van agrarische producten.

Opvallend hierbij is dat duurzaamheid door de periferie vooral wordt opgevat als zijnde 'duurzame productiemiddelen' en het door de agrarische sector wordt beschouwd als het verwaarden van reststromen en verlagen van milieudruk, zie figuur 1. Deze tegenstrijdige interpretatie geeft aan dat samenwerking tussen de agrarische sector en de niet-agrarische periferie, als chemie en energie, beter aansluit bij de filosofie van de agrarische sector.

Tot slot is uit interviews met zowel de periferie als de primaire agrarische sector gebleken dat er een tekort aan (technisch) personeel is, dat naar verwachting verder zal toenemen. Door de aantrekkelijkheid van nabijgelegen regio's trekt technisch personeel weg, dit bemoeilijkt het vinden van geschikt personeel. De automatiseringssector kan in samenwerking met de primaire agrarische sector oplossingen zoeken om dit probleem te verhelpen.

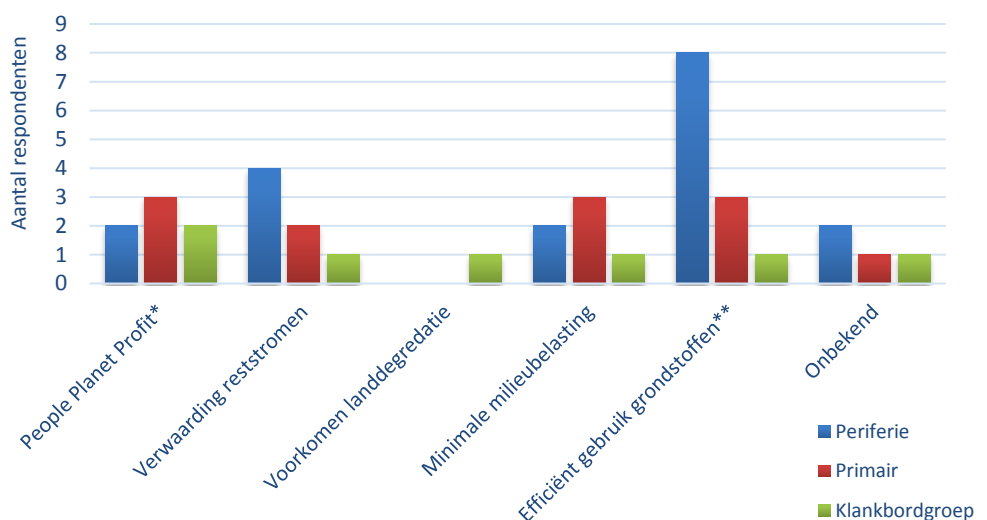
3.3 Kansen en bedreigingen

Samen met de kansen & bedreigingen uit interviews enerzijds en sterktes & zwaktes uit de interviews anderzijds is een confrontatiematrix opgesteld, die drie ontwikkelkansen voor de Keyport regio aantoont:

1. Het toepassen van kennis uit nabijgelegen regio's, zoals kennis van campussen.
2. Het ontwikkelen van onder andere energie en chemische toepassingsmogelijkheden voor primaire agrarische producten.
3. Het ontwikkelen van automatiseringstechnieken om het tekort aan (technisch) personeel op te vangen.

Uit de interviews is naar voren gekomen dat Keyport door haar ligging tussen verschillende campussen en de sterk aanwezige maakindustrie de kans heeft om de kennis uit omliggende regio's toe te passen in de praktijk.

Figuur 1.
Duurzaamheid definitie interpretatie, n=24.

* 3P's inclusief dierenwelzijn. Onderdelen 3P's zijn niet nogmaals individueel benoemd.
** Grondstoffen, ook energie en duurzame productiemiddelen.

3.4 Samenwerking

Tijdens de strategische sessie is een definitie geformuleerd om samenwerking aan te duiden. De volgende definitie wordt tijdens dit onderzoek gehanteerd:

"Een samenwerking is een stabiele relatie tussen meerdere partijen die voor een bepaalde termijn wordt aangegaan, waarbij alle partijen diensten, producten of kennis leveren, gezamenlijk risico's dragen en door ontwikkeling, innovatie of verbetering samen output behalen."

Nagenoeg alle respondenten van de interviews en de strategische sessie werken momenteel al samen. Deze samenwerking komt voornamelijk tot stand door het eigen netwerk van de ondernemers. Hierdoor is het voor organisaties als Keyport 2020 moeilijk inzicht te verkrijgen in de reeds aanwezige samenwerkingen.

3.5 Drijfveren voor samenwerking

Primaire agrarische respondenten werken momenteel samen vanwege praktische redenen, zoals het voldoen aan de wet- en regelgeving.

In de periferie wordt samengewerkt om kennis over de problemen in de agrarische sector te verkrijgen en om ervaringen op te doen over de door hen ontwikkelde producten/innovaties.

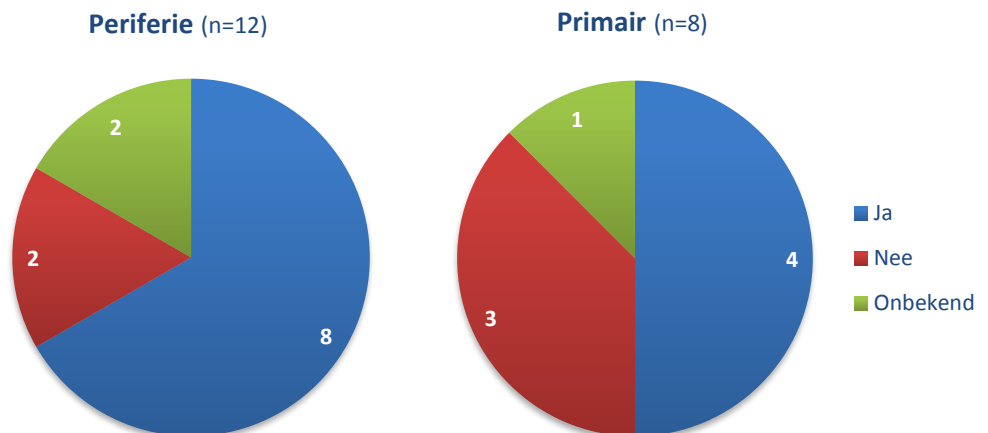
Daarnaast werkt de periferie samen met bedrijven uit de maakindustrie, voornamelijk om productieprocessen uit te besteden.

Het merendeel van de respondenten uit de periferie ziet in dat samenwerking noodzakelijk is voor de bedrijfscontinuïteit, zie figuur 2. In de primaire sector is dit ook benoemd, hetzij in mindere mate.

De drijfveren om in de toekomst (meer) samen te werken komen deels overeen met de huidige samenwerkingsredenen. Respondenten willen samenwerken:

- Vanwege aanpassingen op de wet- en regelgeving;
- Vanwege financiële voordelen die behaald kunnen worden;
- Vanwege het verbreden van kennis;
- Niet alles in eigen beheer kunnen uitvoeren;
- Veranderende (markt)omgeving;
- Gezamenlijk meer output bereiken;
- Gemak, door samen iets op te pakken kunnen taken worden uitbesteed.

Figuur 2.
Samenwerken is noodzakelijk voor de bedrijfscontinuïteit, n=20.

3.6 Interesse in samenwerking

De interesse in samenwerking is groter bij kleine ondernemingen (<50 fte). Grotere ondernemingen hebben minder interesse in samenwerking, omdat zij dit reeds zelf georganiseerd hebben.

Dit interesse verschil wordt ook veroorzaakt door de productiewijze (maatwerk, prototyping en massaproductie). Uit de interviews, zie figuur 3, is gebleken dat ondernemingen met meer dan 50 fte gericht zijn op gestandaardiseerde productie, kleinere bedrijven richten zich meer op maatwerk.

Agrarische ondernemers en kleine periferie bedrijven geven vooral aan bedrijfsspecifieke problemen op te willen lossen.

Deze gedachtewijze hanteren grote periferie bedrijven (>50 fte) vrijwel niet.

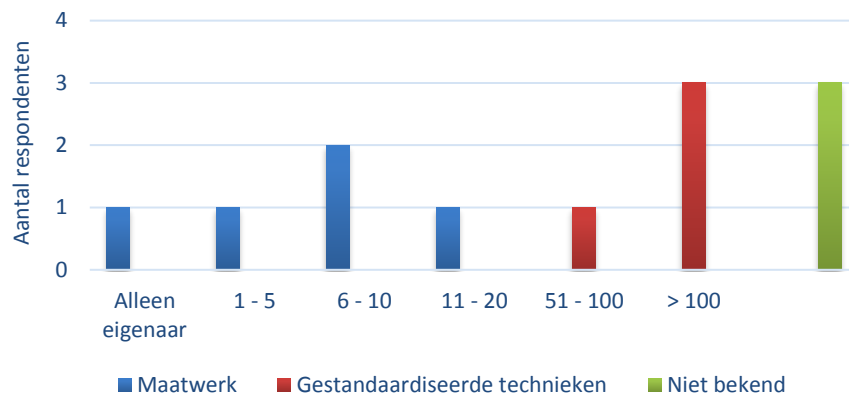
Uit de interviews met primaire agrarische respondenten is gebleken dat de mindset om te willen ontwikkelen en innoveren van belang is voor

de interesse in samenwerking.

AgriDirect heeft in 2016, in opdracht van Rabobank, de agrarische populatie binnen Keyport 2020 onderzocht. Hieruit is gebleken dat ongeveer 16% van de agrarische ondernemingen wil groeien of zich verder wil ontwikkelen.

Interesse in samenwerking kleiner bij grote (>50 fte) ondernemingen

Figuur 3.
Leveren van maatwerk naar fte, n=12.

3.7 Beperkende factoren voor samenwerking

Uit literatuuronderzoek, de strategische sessie en de interviews is naar voren gekomen dat vertrouwen één van de belangrijkste factoren is bij samenwerking. Bij wantrouwen ervaren samenwerkingspartners 'angst voor uitbuiting'. Echter is vertrouwen het aspect dat het moeilijkste is om te ondersteunen. Het is de natuurlijke 'klik' die tussen de partijen moet ontstaan.

Tevens is het tekort aan kennis over andere sectoren een beperkende factor, omdat er weinig inzicht is in elkaars behoeften en mogelijkheden. Verder wil men, door gebrek aan vertrouwen, de eigen opgedane kennis beschermen, waardoor niet het gewenste samenwerkingsresultaat behaald wordt. Ditzelfde geldt voor de inleg van financiële middelen bij een samenwerking.

De mindset van primair agrarische ondernemers is eveneens een beperkende factor. Agrarische ondernemers denken vaak (te) oplossingsgericht, waardoor de periferie niet volledig haar kennis en kunde kan inzetten.

De overige beperkende factoren zijn:

- Beperkte mogelijkheden tot uitvoering en opschaling van innovatie ten gevolge van wet- en regelgeving (vergunningen).
- Onvoldoende inzicht in de noodzaak/urgentie van intersectorale samenwerking.
- Verschillende inzichten in de noodzaak van samenwerking leidt tot verschil in ontwikkeltempo bij de partners.
- Niet alle partijen zijn bereid om de risico's van samenwerking te dragen.
- Afwezigheid van netwerk buiten de eigen sector, waardoor geen intersectorale samenwerking ontstaat.

3.8 Samenwerking tot stand brengen

Keyport wil zich richten op het stimuleren van samenwerking die ten doel heeft om twee of meerdere partijen samen producten/innovaties te laten ontwikkelen, waarbij ze afhankelijkheid van elkaar ervaren.

In deze samenwerking zijn drie lagen te herkennen. De ondernemers vormen de 'content layer' en lossen de problemen op. Keyport (en eventueel Ondernemend Limburg) is de 'Institutional layer' en focust zich op de organisatie en wet- en regelgeving. Tot slot is een verbindende organisatie de 'relational layer', die zich bezighoudt met de samenwerking, communicatie en normen & waarden.

Deze verbindende organisatie dient zich voornamelijk te richten op partijen die interesse hebben in samenwerking, dus vooral de kleinere periferie bedrijven (<50 fte) en de koplopers uit de agrarische sector (16%).

De interesse in samenwerking kan worden uitgebreid door bijeenkomsten/ masterclasses te organiseren gericht op overkoepelende thema's. Hierdoor komen verschillende sectoren met elkaar in verbinding.

Om de intersectorale samenwerking tot stand te brengen is het van belang om de vele studieclubs te clusteren. Dit resulteert in nieuwe netwerken en kennisuitbreiding in andere sectoren.

De primaire sector is van groot belang voor de Keyport regio, vanwege de verwevenheid met de periferie. Communicatie over deze verwevenheid richting de samenleving en de periferie kan de agrarische acceptatie vergroten, welke uitgevoerd kan worden door een professionele organisatie. Boeren van Nederweert is een bestaand initiatief, maar richt zich voornamelijk op de communicatie richting de samenleving.

Tot slot is er behoefte aan financiële middelen die minder harde eisen en zekerheden stellen, omdat samenwerkings- en innovatieprojecten deze zekerheden mogelijk in minder mate kunnen bieden. Ondernemers willen de financiële risico's van samenwerkings- en innovatieprojecten tot op zekere hoogte dragen, omdat ondernemingsvermogen nodig is voor de eigen bedrijfscontinuïteit.

**Vertrouwen
belangrijkste aspect
bij samenwerking**

**Kennisdeling &
mindset is een must
voor intersectorale
samenwerking**

4 CONCLUSIE

Middels literatuuronderzoek, het afnemen van 29 interviews, het organiseren van een strategische sessie en een online enquête zijn de trends & ontwikkelingen, de economische betekenis, de samenwerking, de beperkende factoren en de ondersteunden maatregelen onderzocht van de kritische periferie en de primaire agrarische sector binnen Keyport.

4.1 Kansgebieden

Onderzoek heeft drie belangrijke kansgebieden uitgewezen waarop Keyport 2020 zich de komende jaren kan richten. Dit zijn:

1. Het toepassen van kennis uit nabijgelegen regio's, zoals Campussen.
2. Het ontwikkelen van onder andere energie en chemische toepassingsmogelijkheden voor primaire agrarische producten.
3. Het ontwikkelen van automatiseringstechnieken om het tekort aan (technisch) personeel op te vangen.

Een belangrijke bedreiging voor Keyport 2020 is het wegtrekken van de periferie als gevolg van het tekort aan technisch personeel, het kleinere speelveld van de primaire agrarische sector en de beperkte gebondenheid aan de vestigingsregio.

4.2 Economische betekenis

De agrarische sector binnen Keyport heeft een aandeel van ongeveer 3% in de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid. Bij de periferie, de maakindustrie, communicatie en dienstverlening en specialistische zakelijke diensten, is de toegevoegde waarde een derde deel van de gehele toegevoegde waarde in de Keyport regio. De hiervoor benoemde sectoren omvatten 17% van de totale werkgelegenheid in de Keyport regio.

De periferie genereert haar omzet grotendeels in het buitenland. Deze internationale concurrentiepositie kan niet worden behaald zonder de aanwezige thuismarkt. In deze thuismarkt worden innovaties ontwikkeld die vervolgens in het buitenland worden verkocht.

4.3 Samenwerking

Nagenoeg alle respondenten waarmee is gesproken, werken momenteel al samen. De primaire sector doet dit voornamelijk om te voldoen aan wet- en regelgeving en om financiële voordelen te behalen. De periferie werkt samen om kennis over de problemen in de agrarische sector te verkrijgen en om ervaringen op te doen over de door hen ontwikkelde producten/innovaties.

Tevens zien nagenoeg alle respondenten in dat samenwerking steeds belangrijker wordt. Vooral de periferie erkent de noodzaak van samenwerking, de primaire sector in mindere mate.

Samenwerking wordt steeds belangrijker

De volgende drijfveren dragen bij om meer samen te werken:

- Om te voldoen aan de wet- en regelgeving.
- Om op korte en lange termijn financiële voordelen te behalen.
- Om de primaire agrarische bedrijven technische mogelijkheden bij te brengen en de maakindustrie bekend te maken met de vraagstukken van de agrarische sector.
- Door toenemende specialisatie van de periferie neemt de behoefte aan uitbesteden van werkzaamheden toe.
- De afname van het aantal primaire agrarische bedrijven draagt bij aan de veranderende marktomgeving en heeft tot gevolg dat zowel de primaire agrarische sector als de periferie meer zoekt naar andere afzetmogelijkheden.
- De behoefte aan waarde creatie op economisch, maatschappelijk en ecologisch niveau door samenwerking.

Samenwerking komt momenteel geheel niet of in mindere mate tot stand door een aantal beperkende factoren. Vertrouwen is hierin de belangrijkste factor, maar tevens het moeilijkste te ondersteunen voor een organisatie van buitenaf. Bij een gebrek aan vertrouwen zijn partners minder geneigd (financiële) risico's te dragen.

Daarnaast is het verkrijgen van financiële middelen via een kredietverstrekker mogelijk minder eenvoudig, vanwege het stellen van eisen en zekerheden. Bij samenwerking en innovatie worden nieuwe producten/diensten ontwikkeld, waardoor de output minder zeker is en minder snel naar het trackrecord uit het verleden verwezen kan worden.

De huidige wet- en regelgeving speelt onvoldoende in op de snelheid van innovaties en vormt daardoor mogelijk een beperking bij de uitvoering van innovatieve projecten. Om deze beperking te verminderen zijn versoepelende of ondersteunende maatregelen nodig, waardoor innovatieve projecten eerder ten uitvoer gebracht kunnen worden.

Daarnaast hebben agrarische ondernemers een oplossingsgerichte mindset. Hierdoor maken zij onvoldoende gebruik van de kennis en kunde uit periferie. Deze 'tunnelvisie' zal meer naar open minded moeten keren om innovaties te verwezenlijken.

De tunnelvisie hangt deels samen met het beperkte zakelijke netwerk van zowel de periferie als de primaire agrarische ondernemers. Het is nodig om een 'kruispunt' van netwerken te creëren waarin agrarische ondernemers in contact komen met de periferie en andersom.

Tot slot leiden de verschillen in ontwikkeltempo tot beperkte samenwerking, omdat partners zich in verschillende ontwikkelingsstadia bevinden. Dit heeft bijvoorbeeld een verschil in kennis tot gevolg. Samenwerking met kennisinstellingen wordt beperkt door de studieschema's waar vakanties in vallen. Hierdoor staat de innovatie tijdelijk 'stil', een ontwikkeling die het bedrijfsleven beperkt in de innovatieve ontwikkeling.

4.4 Ondersteunende maatregelen

Naar aanleiding van de kansen en beperkende factoren omtrent samenwerking, hebben samenwerkingspartners ondersteuning nodig op het gebied van:

- Kennisoverdracht tussen de primaire agrarische sector en de periferie om daarmee nieuwe mogelijkheden te herkennen die in het eigen bedrijf geïmplementeerd kunnen worden.
- Het verbinden van de primaire agrarische sector en de periferie om bij elkaar een 'kijkje in de keuken' te nemen.
- Het beschikbaar stellen van financiële middelen ter stimulering van samenwerking tussen primaire agrarische bedrijven en de periferie.
- Vertrouwen creëren middels persoonlijk contact, voor zowel primaire agrarische bedrijven als de periferie om daarmee nieuwe samenwerkingen tussen deze twee partijen tot stand te brengen. Verbinding creëren tussen de aanwezige primaire agrarische sector en de periferie enerzijds en de kennis en expertise uit de omliggende campussen anderzijds.

4.5 Bestaande initiatieven

Binnen Keyport 2020 zijn reeds een groot aantal initiatieven opgezet om samenwerking te initiëren, veelal organisatie specifiek. Het is opvallend is dat partijen als LLTB, LWV en MKB-Limburg elkaar op bestuurlijk niveau goed kunnen vinden en reeds samenwerken. Echter als gevolg van een "spaghetti-structuur" aan initiatieven, kunnen de leden van deze organisaties elkaar moeilijk vinden. Hetgeen resulteert in minimale samenwerking tussen leden.

De huidige organisaties en de daaruit volgende initiatieven dienen gezamenlijk invulling te geven aan eerdergenoemde ondersteunende maatregelen, om leden en ondernemers middels een overzichtelijk structuur met elkaar te verbinden. Dit kan nieuwe business of nieuwe toegevoegde waarde tot gevolg hebben.

5 AANBEVELINGEN

Naar aanleiding van eerdergenoemde conclusies zijn een aantal aanbevelingen geformuleerd. Onder elke aanbeveling is een tabel opgenomen, waarin de randvoorwaarden en mogelijke betrokken partijen worden benoemd.

5.1 Netwerkmogelijkheden

Netwerk platform

Om het netwerk tussen verschillende sectoren te verbreden wordt aanbevolen een netwerkplatform op te richten. Dit online platform heeft ten doel om ondernemers kennis te laten maken met de aanwezige ondernemers (uit andere sectoren) en om verschillende branches met elkaar te verbinden. Tevens kunnen bedrijven dit netwerk raadplegen indien zij vragen hebben of producten nodig hebben van andere ondernemers.

Dit online platform biedt een overzicht van alle aangesloten ondernemingen met hun activiteiten en contactgegevens. Om het voor ondernemers eenvoudig te maken bij het zoeken naar andere bedrijven, kunnen zij per branche of naar thema worden ingedeeld.

In verband met nieuwe privacywetgeving per 25 mei 2018 zullen bedrijven zichzelf aan moeten melden voor deze service.

Momenteel is provincie Limburg actief met het opstellen van een platform om ondernemers met elkaar in contact te brengen. Omdat ondernemers, zoals uit interviews is gebleken, niet beperkt zijn aan geografische grenzen, wordt aanbevolen om met het Keyport-platform samen te werken met het provinciaal platform.

Tabel 2: Randvoorwaarden van het netwerk platform.

Voorwaarden
Intersectoraal, met bedrijven uit verschillende sectoren
Goede zoekmogelijkheden per branche of thema
Geografisch breder dan alleen Keyport
Laagdrempelig, verbinden met "Het loket"

Tabel 3: Mogelijke betrokken partijen bij netwerk platform.

Mogelijke partijen
Keyport 2020
Ondernemend Limburg
Provincie Limburg
Samenwerking met belangenbehartigingsorganisaties

Gezamenlijke themabijeenkomsten, masterclasses en bedrijfsbezoeken

Het huidige aantal studieclubs resulteert enerzijds in specialisatie, anderzijds heeft dit een gedeeltelijke overlap in (algemene) thema's tot gevolg. Om die reden wordt aanbevolen eenheid in de themabijeenkomsten te creëren, en om deze te combineren met andere sectoren (themabijeenkomsten). Deze combinatie resulteert in nieuwe kansen en oplossingen.

Het is belangrijk om thema's te zoeken die zowel voor primair agrarische bedrijven als de periferie interessant zijn. Mogelijke thema's kunnen voortkomen uit de kansen zoals beschreven in de conclusie. Tevens kunnen deze bijeenkomsten bijdragen om primaire ondernemers meer bewust te maken van de noodzaak van samenwerking, een wake-up call. Als verdieping op deze themabijeenkomsten kunnen masterclasses voor de koplopers worden georganiseerd.

De gezamenlijke themabijeenkomsten dienen ook bij de jongerenorganisaties plaats te vinden. De eerste stap is het bij elkaar brengen van Jong LWV en AJK (Agrarisch Jongeren Kontakt) door middel van gezamenlijke themabijeenkomsten.

De acceptatie van alle deelnemers is van groot belang, in paragraaf 5.5 is opgenomen hoe de acceptatie gecreëerd wordt. Deze rol dient te worden vervuld door Ondernemend Limburg, omdat zij reeds een samenwerking is tussen LWV, LLTB en MKB-Limburg. Hier kunnen ook andere partijen bij aansluiten.

"Vertel het me en ik zal het vergeten. Laat het me zien en ik zal het onthouden. Laat het me ervaren en ik zal het me eigen maken." (Confucius, sd). Om de wederzijdse onbekendheid in netwerk en kennis tussen de primaire agrarische sector en de periferie te verminderen, wordt aanbevolen gezamenlijke themabijeenkomsten, bedrijfsbezoeken en bezoeken aan kennisinstellingen te organiseren.

Door deze bezoeken kunnen ondernemers 'een kijkje in elkaars keuken' nemen, de mogelijkheden in andere sectoren ervaren en inspiratie opdoen en toepassen binnen de eigen sector.

Tabel 4: Randvoorwaarden van gezamenlijke themabijeenkomsten, masterclasses en bedrijfsbezoeken.

Voorwaarden
Thema's dienen verschillende sectoren aan te spreken, zoals personeel en circulaire economie
Bedrijfsbezoeken dienen thema's tastbaar te maken
Eén centrale organisator die coördineert in samenspraak met bestaande studieclubs

Tabel 5: Mogelijke betrokken partijen bij gezamenlijke themabijeenkomsten, masterclasses en bedrijfsbezoeken.

Mogelijke partijen
Ondernemend Limburg
Keyport 2020
Organisatie van bijvoorbeeld Boeren van Nederweert, Loeren bij de Boeren en Kom in de Kas

5.2 Verbindingsregisseur(s)

Er wordt aanbevolen om een verbindingsregisseur of een team van verbindingsregisseurs aan te stellen voor de Keyport regio. De toekomstige verbindingsregisseur zal persoonlijk contact hebben met de bedrijven en kent hun vraagstukken. Middels het eigen netwerk kan de verbindingsregisseur de juiste bedrijven verbinden.

Een neutrale opstelling en geen commercieel belang zijn belangrijke voorwaarde voor de verbindingsregisseur. Hierdoor zullen bedrijven eerder hun ideeën prijsgeven en kan samenwerking tot stand komen. Keyport 2020 moet rekening houden met het feit dat samenwerking niet of nauwelijks meetbaar gemaakt kan worden. Omdat samenwerkingen niet altijd met de geplande partner doorgaan, maar wel met een andere partij of zelfs pas enkele jaren later starten.

De verbindingsregisseur moet meerdere partijen aandragen, zodat partijen zelf kunnen ondervinden of zij qua mentaliteit en slagvaardigheid bij elkaar passen. Belangrijk is dat zij de 'klik' ervaren. Dit vergroot tevens de vertrouwensband.

Omdat het van belang is dat de verbindingsregisseur(s) kennis hebben van verschillende sectoren, dienen verschillende verbindingsregisseur(s) met specialistische kennis dit samen op te pakken. Wekelijks dienen zij een overleg te plannen, waardoor kennis van de ene sector wordt overgedragen aan de andere sector en daarmee intersectorale samenwerking wordt bevorderd.

Primaire agrarische bedrijven hebben vaak ideeën die niet geheel tot uiting komen. Dit komt enerzijds omdat de mindset onvoldoende ketengericht is. Anderzijds komt dit doordat agrarische ondernemingen sterk oplossingsgericht denken. De verbindingsregisseur heeft tevens de taak ondernemers te stimuleren om verbredend en vraaggericht te denken.

Tabel 6: Randvoorwaarden van verbindingsregisseur(s).

Voorwaarden
Onafhankelijk
Niet commercieel
Vertrouwelijke persoonlijkheid voor ondernemers
Kennis van zowel primaire agrarische sector als maakindustrie, waarschijnlijk zijn hiervoor meerdere personen noodzakelijk

Tabel 7: Mogelijke betrokken partijen bij verbindingsregisseur(s).

Mogelijke partijen
Secretaris LWV
Regioadviseur MKB Limburg
(Bestuurs)leden LLTB
Keyport 2020

5.3 Loket

Bij een fysiek loket kunnen bedrijven terecht met een vraagstuk, waarna een loketmedewerker ervoor zorgt dat de vraagstukken bij de juiste personen terecht komen. De inhoudelijke expert neemt contact op met de ondernemer om de vraag te beantwoorden en in contact te brengen met mogelijke samenwerkingspartners.

In verband met nieuwe privacywetgeving per 25 mei 2018 zullen bedrijven zichzelf aan moeten melden voor deze service.

Het loket heeft verschillende voordelen. Ten eerste kunnen de aangesloten bedrijven mogelijke opdrachten werven, waardoor het sociale economische belang wordt versterkt. Ten tweede komt samenwerking sneller tot stand, doordat de bedrijven gelijk bij de juiste bedrijven of contactpersonen terecht komen. Tevens komen bedrijven in aanraking met bedrijven die normaal alleen bereikbaar zijn via overheidsinstanties. Ten derde kan er door het brede netwerk van het loket de gehele keten bij het project betrokken worden, waardoor (rest)producten optimaal verwaard worden.

Door ketensamenwerking wordt een duurzame groei gerealiseerd op economisch, ecologisch en maatschappelijk gebied en draagt daarmee bij aan het sociaaleconomisch belang in brede zin.

Tabel 8: Randvoorwaarden van het loket.

Voorwaarden
Eenvoudig te benaderen (fysiek of telefonisch)
Inhoudelijke experts die vragen snel kunnen beantwoorden
Groot netwerk dat ondernemers met elkaar verbindt (samenwerking met Netwerk platform)

Tabel 9: Mogelijke betrokken partijen bij het loket.

Mogelijke partijen
Keyport 2020
Organisatie industriegebied Zevenellen
Het Innovatiehuis
Ondernemend Limburg

5.4 Kennis in praktijk toepassen

Keyport is een centraal gelegen regio tussen meerdere campussen met een sterk vertegenwoordigde maakindustrie en een biobased agriculture bedrijventerrein (Zevenellen). Bij de campussen is een gebrek aan testgebieden en toepassingsmogelijkheden voor de door hen ontwikkelde innovaties.

Vandaar dat aan Keyport 2020 wordt aanbevolen om in te spelen op dit tekort en daarmee een eigen identiteit te creëren. Door een netwerk met campussen kan de maakindustrie vooroplopen in innovaties en wordt theorie aan praktijk gekoppeld. Het bestaande Brainport Network dient hiervoor gebruikt te worden. Hierdoor vinden ontwikkelingen versneld plaats, waardoor de maakindustrie een concurrentievoordeel behaalt.

5.5 Communicatie met de omgeving

Uit de analyse is gebleken dat de primaire agrarische sector en de periferie gescheiden sector zijn maar een duidelijke afhankelijke verwevenheid ondervinden. De primaire agrarische respondenten ervaren onvoldoende acceptatie vanuit de samenleving. Daarom wordt aanbevolen om meer te communiceren met de samenleving over het nut van de agrarische sector.

Maatschappelijke acceptatie is nodig om samenwerking en innovatie in de agrarische sector tot stand te brengen. Hierin kunnen belangenbehartigingsorganisaties een belangrijke rol spelen.

De maatschappelijke acceptatie wordt bevorderd door het opstellen en uitvoeren van een communicatieplan. In dit plan staat transparantie, openheid en eerlijkheid centraal, waardoor de impact van de agrarische sector op het sociaaleconomisch belang in de Keyport regio inzichtelijk wordt. De sterke verwevenheid tussen de primaire agrarische sector en de overige sectoren dient in dit plan duidelijk naar voren komen.

Tabel 10: Voorwaarden bij het communiceren naar de omgeving.

Voorwaarden
Netwerk in verschillende sectoren
Nadruk op verwevenheid agrarische sector
Creëren van maatschappelijke acceptatie van agrarische sector in de omgeving

Tabel 11: Mogelijke betrokken partijen bij het communiceren naar de omgeving.

Mogelijke partijen
Ondernemend Limburg
Keyport 2020 Gemeenten
Keyport 2020

5.6 Financieel fonds

Door het eisen van zekerheden beperken kredietverstrekkers mogelijk samenwerking, ontwikkeling of innovatie. Er wordt aanbevolen een 'financieel fonds' op te richten om bedrijven te stimuleren tot ontwikkeling of innovatie. Deze financiële middelen zorgen voor verdeelde risico's bij de samenwerkingspartners en dient als zekerheid bij een krediet- of subsidieaanvraag.

Hiermee stimuleert het fonds om de eerste stap in samenwerking te nemen.

In de huidige situatie vinden mogelijk stapelfinancieringen plaats. Dit kan bestaan uit eigen vermogen, subsidie en krediet. Het eigen vermogen is volgens ondernemers nodig om de bedrijfscontinuïteit te kunnen waarborgen. Dit fonds vervangt het eigen vermogen door vreemd vermogen. Echter om commitment van ondernemers te behouden, is het van belang dat zij borg staan voor deze financiële middelen uit het financieel fonds. In deze vorm van samenwerking dragen partijen gezamenlijk risico's en investeren indirect eigen vermogen. Het bedrijfsvermogen kan nog steeds worden gebruikt om de bedrijfscontinuïteit te waarborgen.

De financiële middelen van het fonds worden verkregen van lokale ondernemers of investeerders. Zij zullen een relatief laag bedrag inleggen, maar zorgen voor opstartmogelijkheden voor innovaties of ontwikkelingen. Tevens heeft de inleg van 'lokale' ondernemers en investeerders tot gevolg dat er een maatschappelijke betrokkenheid en druk ontstaat, doordat de investeerders ook financiële risico's dragen. Zie figuur 4.

De toekenning van de financiële middelen geschiedt door verschillende 'kernteams'. Elk kernteam heeft een eigen specialisme waardoor zij een aanvraag optimaal kunnen beantwoorden. Kernteams bestaan niet altijd uit dezelfde personen maar worden naargelang de aanvraag samengesteld.

Wanneer dit fonds zich richt op duurzame en innovatieve investeringen, wordt er aanbevolen voor deze beide begrippen een duidelijke definitie op te stellen. Duurzaamheid en innovatie zijn containerbegrippen met een zeer uiteenlopende interpretatie.

De kernteams zijn ook beschikbaar om vragen te beantwoorden en ondernemers verder te helpen of met andere ondernemers in contact te brengen. Dit doen zij enkel voor de projecten waar zij bij betrokken zijn, of waar hun specialisme van belang is.

Tabel 12: Randvoorwaarden van financieel fonds.

Voorwaarden
Aanvullend op bestaande 'stapelfinancieringen'
Beoordeling door inhoudelijke experts (kernteams)
In plaats van eigen vermogen, maar met borgstelling van aanvragers
Lokale investeerders als "ambassadeurs" van de innovatie

Tabel 13: Mogelijke betrokken partijen bij het financieel fonds.

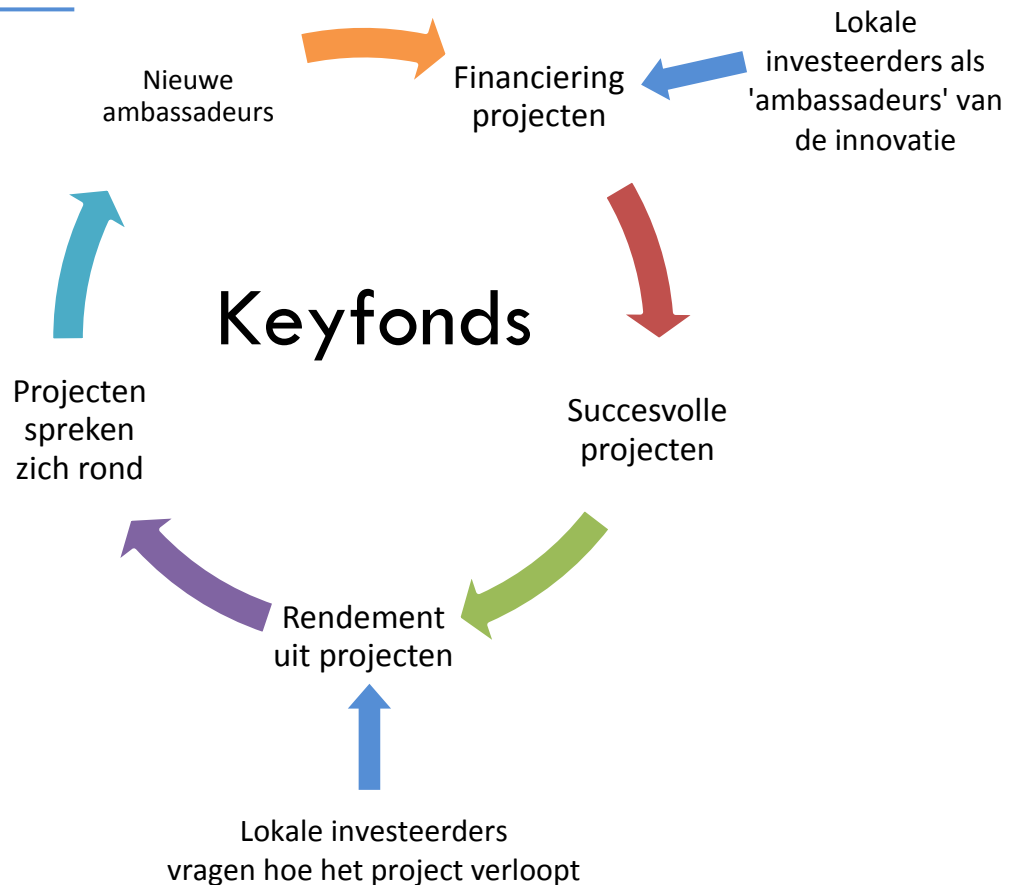
Mogelijke partijen
Innovatie Fonds Rabobank (IFR)
LIOF
Provincie Limburg
Keyport 2020
Overige subsidieverstrekkers

5.7 Combineren van aanbevelingen

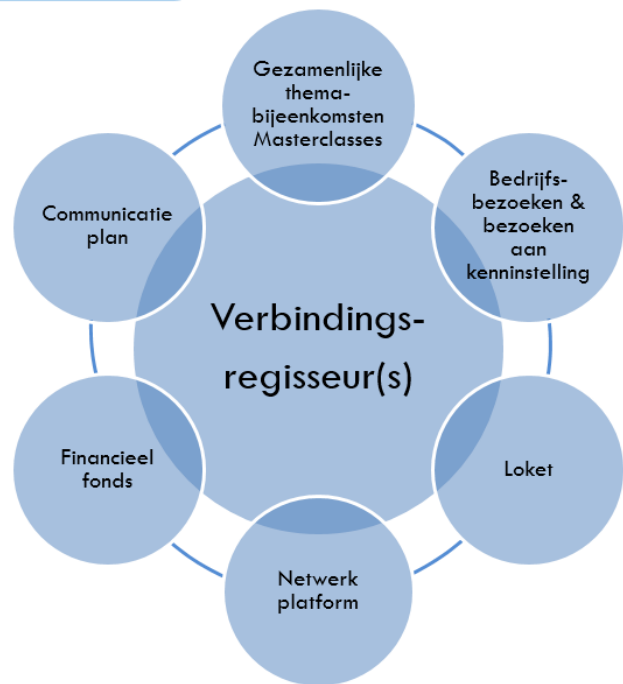
Bovenstaande aanbevelingen staan op zichzelf, maar kunnen samen een synergetisch effect opleveren, zie figuur 5. De verbindingsregisseur vormt hierin de 'spin in het web', vanwege zijn uitgebreide zakelijke netwerk en kennis van de actuele situatie in zowel de primaire agrarische sector als de periferie. Niet alleen de verbindingsregisseur verbindt deze aanbevelingen, ook kunnen de eerdergenoemde aanbevelingen elkaar inhoudelijk aanvullen.

Een voorbeeld is het betrekken van de kernteams, van het financieel fonds, bij het loket als inhoudelijke expert. Verder kan de verbindingsregisseur als contactpersoon dienen voor het loket. Tevens kan de verbindingsregisseur thema's aandragen voor themabijeenkomsten of masterclasses, omdat hij/zij bekend is met de uitdagingen, problemen en de mogelijkheden van de primaire agrarische sector en van de periferie.

Figuur 4. Financiële kringloop Keyfonds.

Figuur 5.
Samenhang aanbevelingen.

Er wordt aan EAA aanbevolen om bovenstaande aanbevelingen onder te brengen bij bestaande initiatieven, dus creëer geen nieuwe initiatieven. Er zijn zowel buiten als in de Keyport regio verschillende initiatieven opgezet om innovatie en samenwerking te bevorderen, zoals Innovatiehuis, Kickstart, Boer zoekt Engineer en Innovatie Fonds Rabobank (IFR). Zo kan bijvoorbeeld het loket worden ondergebracht bij het Innovatiehuis. Het financieel fonds kan worden ondergebracht bij IFR en Kickstart en gezamenlijke bijeenkomsten kunnen worden ondergebracht bij Boer zoekt Engineer en Ondernemend Limburg.

Vooraleer aan de aanbevelingen uit paragraaf 8.1 tot en met 8.6 invulling wordt gegeven, is het belangrijk te beseffen dat vertrouwen en acceptatie de sleutels tot succesvolle samenwerking zijn. Vertrouwen wordt onder andere gecreëerd door het stimuleren van non-competitieve netwerkmogelijkheden, bijvoorbeeld middels verbindingsregisseur(s), gezamenlijke (thema)bijeenkomsten en bedrijfsbezoeken. Acceptatie tussen beiden sectoren kan naast bedrijfsbezoeken worden bevorderd door initiatieven als Kom in de Kas/Loeren bij de boeren en Techniekdagen.

Deze initiatieven zijn gericht op bewustwording bij consumenten, belangrijk is om dit te converteren naar zakelijke relaties.

Wanneer er een vertrouwelijke omgeving gecreëerd is, zullen ondernemers sneller ideeën prijsgeven en wordt samenwerking eerder opgezocht.

Deze samenwerking kan leiden tot een financiële behoefte, waarin Keyport kan voorzien middels een financieel fonds.

Verder wordt aan EAA aanbevolen om deze initiatieven centraal op te zetten. Een centrale aanpak resulteert in intersectorale verbindingen, toenemende bekendheid, laagdrempeligheid voor ondernemers en vooral in overzicht en duidelijkheid voor ondernemers.

Het gebrek aan synergie tussen de bestaande organisaties maakt de huidige werkwijze niet toekomstbestendig. Met als gevolg dat succesvolle samenwerking tussen de primaire agrarische sector en de periferie onvoldoende tot stand komt, terwijl dit noodzakelijk is voor een toekomstbestendig agrifoodcluster. Vandaar het dringende verzoek aan LLTB, LWV en MKB-Limburg, gezamenlijk Ondernemend Limburg, om samen een proactieve houding aan te nemen omtrent het verbinden van hun leden. Hetgeen de afname van de economische betekenis en de economische perspectieven in de agrarische sector en de periferie reduceert.

De proactieve houding van bovengenoemde partijen is van uiterst belang bij de centrale aanpak van gezamenlijke (thema) bijeenkomsten, de verbindingsregisseurs en de oprichting van een centraal loket, waardoor samenwerking tussen leden wordt aangespoord.

Auteurs

De heer F. Eijking
Mevrouw I. Kremer
De heer F. Lemmen

Opdrachtgever

De heer H. Corsten
(EAA, Keyport 2020)

Projectleider

De heer J. Koenders

Colofon

HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleidingen,
Bezoekadres: Onderwijsboulevard 221, 5223 DE 's-Hertogenbosch
Postadres: Postbus 90108, 5200 MA 's-Hertogenbosch
www.haskennistransfer.nl

HAS Hogeschool Limburg,
Spoorstraat 62, 5911 KJ Venlo
www.hashogeschool.nl

13 juni 2018

